

En interessant artikkel fra Nationen. Alle som er opptatt av rettferdighet og rettssikkerhet bør lese denne:

www.nationen.no [Publisert 19.08.2004]

En rettsstat må gå i seg selv

Av: [Kari Gåsvatn](#)

"Hvor mange uskyldige ville gått i graven uten å bli renvasket, om de ikke hadde ildsjelene ved sin side?"

Når vi snakker om manglende rettssikkerhet i andre deler av verden, har vi den norske standarden som mal i bakhodet. Manipulering og juks er noe som skjer i andre land, med korrupte rettssystemer og tvilsomme regimer. Det at vi tror at det norske systemet fungerer så bra, er i seg selv en fare for rettssikkerheten. Selvrettferdighet er farlig fordi det blokkerer for tvil, for evna til å innrømme feil og gjøre urett godt igjen.

Den lange rekken av justismord som er avslørt i Norge de siste årene burde føre til litt mer ydmykhet. Men fortsatt prøver systemets forsvarere å bortforklare og tildekke feil, år etter år. Fasting Torgersen-saken er et tragisk eksempel på hvordan systemets prestisje er viktigere enn enkeltmenneskets skjebne. Når saken nå høyst sannsynlig likevel blir gjenopptatt, er det ikke resultat av at systemet går i seg selv, men et resultat av frivillig engasjement, av at enkeltpersoner føler det er begått urett og bruker tid og overskudd på å komme til bunns i saken og følge den inn i systemet.

Fredrik Fasting Torgersen er nå nesten 70 år. Han ble i 1958 dømt til 21 års fengsel og ti års sikring for drap på en ung jente. Det var en annerledes medieverden på slutten av 50-tallet enn nå, men saken fikk likevel så stor oppmerksomhet at selv vi som var barn i ei fjellbygd på nordvestlandet langt fra hovedstaden fort ble fortrolig med Skippergata i Oslo hvor drapet skjedde. Når politi og rettsvesen var så sikre på at denne Fasting Torgersen var et monster, hva skulle da vi andre tro? Tvilen kom da forfatter og systemkritiker Jens Bjørneboe engasjerte seg for Fasting Torgersens sak.

Siden da er det gått et helt liv, også for Fasting Torgersen, som hele tiden har sagt han er uskyldig. Ingen kan gi ham livet tilbake, men hans liv vil for alltid bli en levende lærebok i hvordan en rettsstat ikke skal oppføre seg. Systemet har nemlig på helt utrolige og finurlige måter prøvd å forhindre at saken kommer opp igjen. Høyesterett avviste kravet om gjenopptagelse både i 1976 og 2001. Nå har jussprofessor Ståle Eskeland sammen med Torgersens advokat Erling Moss fått laget en ny, privat sakkyndig rapport, som er sendt over til den nye justismordkommisjonen. Her plukkes bevisene mot Torgersen (igjen) fra hverandre som totalt verdiløse.

Men ikke bare det, rapporten påviser også at det ble jukset med bevis. Det såkalte avføringsbeviset må ha blitt manipulert. Det er oppførsel som forbindes med en helt annen type rettssystemer enn det norske. Hvilken garanti har vi for at det ikke er blitt manipulert med bevis også i andre saker?

I en annen sak som har versert i mediene det siste året, er det kommet fram at politiet flyttet drapstidspunktet fra natt til søndag til natt til mandag for å få saken til å gå opp. Manipulering eller slums? Dette var i den såkalte Sigrid-saken. Den døvstumme Fritz Moen i Trondheim ble dømt for drapene både på Sigrid i 1976 og Torunn i 1977. I Sigrid-saken er Moen nå så godt som renvasket, takket være privatetterforsker Tore Sandberg, som nå arbeider for å få gjenopptatt også Torunn-saken. Også Fritz Moen har levd et helt liv som uskyldig dømt. Han har allerede fått en million i forskudd som erstatning. Det gir ham ikke årene tilbake, men også hans historie vil være en lærebok i hvordan rettsapparatet ikke skal fungere.

Også en rekke tidligere incestdømte har de siste årene fått sine saker tatt opp igjen, blitt frikjente og fått erstatning. Noen døde før de ble renvasket. I disse sakene spilte rettsvesenet på lag med inkompetansen i helsevesenet. Resultatet ble store menneskelige tragedier. Også i disse sakene

har de dømt vært avhengige av ildsjeler som engasjerer seg, som den pensjonerte dommeren Trygve Lange-Nielsen.

Mønsteret i justismord-sakene er et system som opptrer som ufeilbarlig, og som meget motvillig går i seg selv, og først etter at de private ildsjeler har påvist åpenbar svikt. Vi kan bare tenke på hvor mange som ville ha gått i graven uten å bli renvasket om de ikke hadde disse ildsjelene ved sin side, mennesker som engasjerer seg uten annen drivkraft enn at de skjønner det er begått urett. De engasjerer seg for mennesker de i utgangspunktet ikke har noen personlig tilknytning til.

Liland-saken ble også gjenopptatt takket være ildsjelen Tore Sandberg. Dette justismordet og en lang rekke andre var bakgrunnen for at det ble opprettet en egen justismordkommisjon, som skal fungere uavhengig av påtalemyndighet og domstoler. En lang rekke straffesaker som er gjenopptatt, har endt med frifinnelse. Men flere saker står i kø. Siden kommisjonen begynte sitt virke fra nyttår i år, er det kommet inn rundt 125 saker. Noe som viser det akutte behovet for et slikt uavhengig organ.

De siste årene har vist at Norge ikke er noen høyborg for rettssikkerhet. Uviljen mot å gjenoppta straffesaker kan forklares med redsel for å miste prestisje, autoritet og troverdighet. Men det er nettopp viljen til å innrømme feil som kan gjenopprette tilliten til systemet. Den nye kommisjonen kan bli et viktig korrektiv, ikke bare ved at den bidrar til gjenopptagelse av saker, men også ved at man skjerper seg slik at det i utgangspunktet blir begått færre feil i rettssystemet.

Finnes det større urettferdighet enn å dømmes uskyldig til lange fengselsstraffer for noe man ikke har gjort?